

Nr. 1/2021 (Oppdatert 14.12.21)

Om reguleringen av strømnetselskapenes inntekter

Et faktaark i serien om økonomisk regulering av strømnetselskaper

Formålet med den økonomiske reguleringen av nettselskaper er å legge til rette for en effektiv drift, utnyttelse og utvikling av strømmettet. Vi regulerer derfor strømnetselskapene sine inntekter.

Strømmettet er vår felles infrastruktur, som vi alle er avhengige av. Kostnadene ved strømmettet er ikke finansiert av offentlige budsjetter, men blir betalt i sin helhet av brukerne gjennom nettleien. Brukerne av strømmettet er alle som produserer og forbruker strøm. Jo mer kostnadseffektivt nettselskapene klarer å drifte, utnytte og utvikle strømmettet, jo lavere blir nettleien for forbrukere og næringsliv i Norge.

FORMÅLET MED INNTEKTSREGULERINGEN

Formålet med den økonomiske reguleringen av nettselskaper er å sikre en samfunnsmessig rasjonell nettvirksomhet gjennom å legge til rette for en effektiv drift, utnyttelse og utvikling av strømmettet.

HVORFOR REGULERER VI NETTSELSKAPENE?

Nettselskapene er naturlige monopoler. På grunn av praktiske, ressursmessige og miljømessige hensyn, er det ikke hensiktsmessig med konkurranse på å levere strøm. Strømmettet er infrastruktur som kjennetegnes av høye faste kostnader og lave brukerkostnader, og kan sammenlignes med annen infrastruktur som jernbane, veier og havner.

Siden selskaper med monopolvirksomhet ikke er utsatt for konkurranse, vil de i utgangspunktet kunne ta en høyere pris på den tjenesten de leverer. Ved uregulerte monopoler, eller i situasjoner med lav konkurranse, risikerer vi også å få en lavere kvalitet på tjenesten som blir levert, i tillegg til at vi vil se færre investeringer og mindre innovasjon blant selskapene enn ellers. Samlet vil dette bidra til en samfunnsøkonomisk kostnad, eller et effektivitetstap, som viser seg i form av et lavere volum.

På grunn av dette er det viktig at vi regulerer nettselskapenes monopolvirksomhet. Inntektsreguleringen skal sørge for at nettkundene ikke betaler mer enn nødvendig for den tjenesten de får levert, i tillegg til at tjenesten har en tilfredsstillende kvalitet. Samtidig sørger inntektsreguleringen for at eierne av strømmettet får en rimelig avkastning på sine investeringer.

HVORFOR SKAL NETTSELSKAPENES INNTEKT OGSÅ DEKKE AVKASTNING?

De fleste som binder opp pengene sine i en investering, forventer at investeringen skal være lønnsom og gi dem en form for avkastning. Det finnes ulike investeringsobjekter, blant annet eiendom, infrastruktur, aksjer eller andre

Reguleringsmyndigheten for energi (RME) skal sikre en effektiv overføring, omsetning og bruk av energi. Oppgavene følger av energiloven og underliggende forskrifter, samt Eldirektiv III og tilhørende forordninger. RME arbeider for å sikre at det utarbeides gode løsninger i det nordiske og europeiske kraftmarkedet. RME er også reguleringsmyndighet etter naturgassloven.

Hovedkontor
Middelthunsgt. 29
Postboks 5091, Majorstuen
0301 Oslo
Telefon: (+47) 22 95 95 95
rme@nve.no

verdipapirer. For nettselskaper snakker vi først og fremst om investeringer i kostbare nettanlegg, som blant annet transformatorer, strømlinjer og -kabler.

Forutsatt at nettselskapet driver effektivt, tjener de inn investeringene gjennom nettleien i løpet av 30-50 år. Nettleien er altså etterskuddsvis betaling for tidligere investeringer, og ikke forskuddsbetaling for fremtidige investeringer.

Gjennom den økonomiske reguleringen bestemmer vi nettselskapenes inntekter og avkastning over tid. Avkastningen skal dekke renter på lån og avkastning på egenkapital. Egenkapitalavkastningen blir til overskudd i regnskapet.

Avkastningen¹ må stå i stil med den risikoen som nettselskapene står ovenfor. Hvis den forventede avkastningen er for lav, vil få ønske å investere i nettvirksomhet, og vi vil kunne få færre investeringer i strømmettet enn det som trengs. Hvis den forventede avkastningen derimot er for høy, vil mange ønske å investere i nettvirksomhet, og vi vil kunne få mer investeringer i strømmettet enn det som trengs.

Vi legger også til at ikke alle nettselskaper nødvendigvis er profittmaksimerende. Et eksempel er nettselskaper organisert i samvirkelag (SA), hvor selskapet i praksis er eid av nettkundene. Med en slik organisering, kan hensynet til en lavere nettleie veie tyngre enn ønsket om et høyt overskudd i selskapet. Og inntektsreguleringen er ikke til hinder for at nettselskapene kan hente inn en lavere nettleie enn hva de har anledning til.

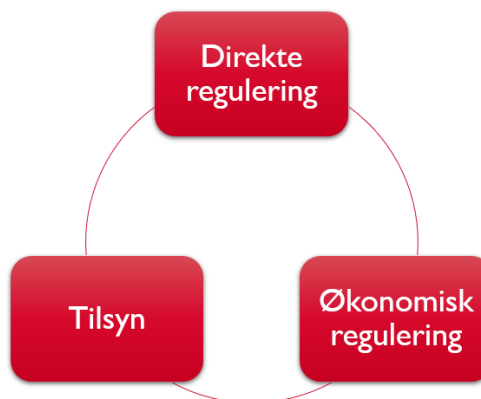
HVOR MYE KAN NETTSELKAPENE TA I UTBYTTE?

Som for annen næringsvirksomhet, bestemmer eierne hvordan overskuddet i nettselskapet skal disponeres. De velger selv hvor mye som skal holdes tilbake som egenkapital i selskapet, og hvor mye som skal tas i utbytte. Rammene for dette følger av ordinær selskapslovgivning, og vi har ikke anledning til å gripe inn i nettselskapenes utbyttepolitikk.

Hvor mye utbytte eierne tar ut av nettselskapene til enhver tid, har ingen betydning for nettleien. Nettleien påvirkes heller ikke av om investeringene er finansiert av lån eller egenkapital. Det som er avgjørende for nivået på nettleien fremover, er hvor mye selskapet investerer og hvor mye penger de bruker på drift og vedlikehold.

HVORDAN REGULERER VI NETTSELKAPENE?

En effektiv inntektsregulering av nettselskapene er avhengig av et godt samspill mellom direkte regulering, økonomisk regulering og tilsyn.

Figur 1: Samspillet i reguleringen

Direkte regulering

Den direkte reguleringen følger av en rekke bestemmelser i lover, forskrifter og konsesjonsvilkår som beskriver nettselskapenes plikter og rettigheter. Disse reguleringene legger føringer for nettselskapenes virksomhet, og skal blant annet sikre at selskapene:

- tilknytter nye forbrukere, offentlige institusjoner, næringsvirksomhet og kraftprodusenter,
- investerer og vedlikeholder strømmettet,
- tar hensyn til sikkerhet og beredskap,
- opprettholder en god leveringskvalitet og
- ikke gjennomfører investeringer med store miljøulempere uten at samfunnets nytte av disse investeringene er større enn ulemperne.

Formålet med de direkte reguleringene er blant annet å sørge for at nettselskapene gjennomfører nødvendige tiltak, selv om tiltakene ikke nødvendigvis er bedriftsøkonomisk lønnsomme for dem.

Tilsyn

Generelt gjennomfører vi mange tilsyn for å sikre at nettselskapene etterlever de direkte reguleringene som er nevnt ovenfor.

Det mest omfattende tilsynet vi gjennomfører i forbindelse med inntektsreguleringen av nettselskapene, er kontrollen av økonomiske og tekniske data som nettselskapene årlig leverer til oss gjennom rapporteringsløsningen eRapp.

¹ Les mer om nettselskapenes avkastning i faktaark 3/2021

Inntektsregulering

Inntektsreguleringen legger til rette for at nettselskapene skal kunne drifte, utnytte og utvikle strømmettet mest mulig optimalt. Det vil si at de skal utføre sine oppgaver og plikter som nettselskap til riktig kvalitet og med riktig ressursbruk.

For at dette skal fungere i praksis, må det være noe som motiverer nettselskapene til å ta de riktige valgene underveis. Dette kan for eksempel være tanken på et økt overskudd i selskapet, eller tanken på at deres nettkunder betaler riktig pris for strømleveringen. Inntektsreguleringen omfatter derfor en rekke insentiver.

- **Kostnadseffektivitet lønner seg²:** nettselskapene får en avkastning som står i forhold til deres kostnadseffektivitet. De mest kostnadseffektive nettselskapene utfører sine oppgaver med god kvalitet og til lav total kostnad. Nettselskapene kan øke sin avkastning hvis de klarer å legge om til en mer effektiv drift, utvikling og utnyttelse av nettet.
- **God leveringspålitelighet lønner seg³:** KILE-ordningen (kvalitetsjusterte inntektsrammer ved ikke-levert energi) gjør det lønnsomt for nettselskapene å opprettholde en optimal pålitelighet på strømforsyningen til nettkundene.
- **Arbeid med forskning og utvikling lønner seg⁴:** gjennom forsknings- og utviklingsprosjekter (FoU) kan nettselskapene finne gode løsninger for fremtiden. Derfor gir reguleringen nettselskapene insentiver til å delta i slikt arbeid.

Det er nettselskapenes inntekter vi regulerer. For bransjen totalt sett vil samlet inntekt dekke alle kostnader, avskrivninger og en rimelig avkastning på investert kapital. Enkeltvis må nettselskapene derimot konkurrere om fordelingen av den totale inntekten. Denne konkurransen simulerer et marked blant monopolselskapene, som igjen bidrar til å redusere det totale kostnadsnivået i bransjen. Dette kommer til slutt nettkundene til gode gjennom lavere nettleie.

HVORDAN FØLGER VI OPP NETTSELKAPENES INNTEKTER?

Gjennom inntektsreguleringen bestemmer vi årlig hva som er tillatt inntekt for hvert enkelt nettselskap. Tillatt inntekt fungerer som et tak på hvor store inntekter et nettselskap

kan ha hvert år, og begrenser hvor mye nettleie de kan hente fra kundene sine.

Når et år er omme, sammenligner vi nettselskapenes faktiske inntekt med deres tillatte inntekt. Har de hentet inn mer enn det som var tillatt, *må* de tilbakebetale differansen til sine kunder gjennom redusert nettleie fremover i tid. Har de hentet inn mindre enn det som var tillatt, *kan* de hente inn differansen fra sine kunder gjennom økt nettleie fremover i tid.

Tillatt inntekt

Tillatt inntekt består av flere elementer, som vist i Figur 2.

Figur 2: Kostnadselementer i tillatt inntekt.

Inntektsrammen⁵ utgjør den største delen av tillatt inntekt. Inntektsrammen fastsetter vi årlig for hvert enkelt nettselskap. Denne skal dekke kostnader ved drift og avskrivninger av strømmettet, og gi en avkastning på kapitalen som står i forhold til selskapets kostnadseffektivitet.

Kostnader ved overliggende nett er tariffen som nettselskapene betaler til andre nettselskaper for å overføre kraften gjennom deres nett, gjerne regionalt distribusjonsnett eller transmisjonsnett.

Tidsetterslep på kapital tilsvarer avviket mellom avskrivningene og avkastningen som inngår i beregningsgrunnlaget for inntektsrammene (som er to år gamle), og avskrivningene og avkastningen i reguleringsåret. Tidsetterslepet på kapital vil komme som et tillegg i beregningen av tillatt inntekt hvis kapitalbasen er på vei opp, og som et fradrag hvis kapitalbasen er på vei ned. Uten

² Les mer om nettselskapenes insentiver til kostnadseffektivitet i faktaark 2/2021

³ Les mer om insentivene i KILE-ordningen i faktaark 6/2021

⁴ Les mer om insentivene til forskning og utvikling i faktaark 7/2021

⁵ Les mer om nettselskapenes inntektsrammer i faktaark 2/2021

denne justeringen for tidsetterslep på kapital ville nye investeringer ikke generert inntekter i form av avskrivninger og avkastning de første to årene. Dette henger sammen med måten vi fastsetter inntektsrammene på.

Kostnader ved FoU-prosjekter som inngår i tillatt inntekt er begrenset oppad til 0,3 prosent av nettselskapenes årlige avkastningsgrunnlag⁶.

Eiendomsskatten er kommunal og varierer derfor mellom selskapene. Den kan heller ikke påvirkes av selskapene, og inkluderes derfor i sin helhet i tillatt inntekt.

KILE er en ordning der de samfunnsøkonomiske kostnadene av et avbrudd blir beregnet, såkalte KILE-beløp. Når året er omme, reduseres tillatt inntekt med summen av alle KILE-beløpene i løpet av året.

Faktisk inntekt

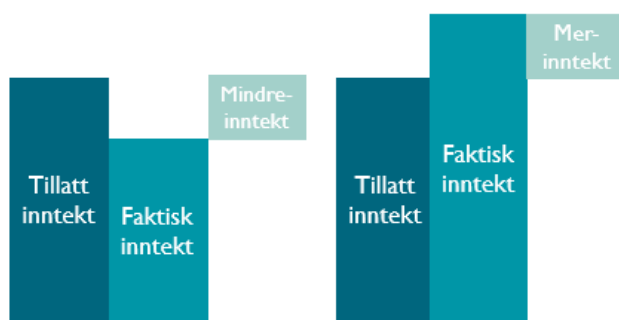
Den faktiske inntekten er summen av hva et nettselskap har tatt seg betalt av kundene sine i løpet av et år, her inngår blant annet inntekter fra nettleien. Nettleien for de fleste kunder består av et fastledd og et variabelt ledd. Det er relativt enkelt for nettselskapene å estimere inntekten de vil få fra fastleddet. Det er litt vanskeligere å estimere inntekten de vil få fra det variable leddet siden dette er knyttet til hvor mye strøm nettkundene forbruker, som igjen avhenger av temperatur, strømpriser og flere andre forhold.

Mer- og mindreinntekt

Over tid må nettselskapene sørge for at faktisk inntekt er lik tillatt inntekt. Dette er vanskelig å få til for enkeltår, derfor har vi et system for mer- og mindreinntekt som gjør det mulig for nettselskapene å jevne ut differansene over flere år. Gjennom denne ordningen følger vi opp at faktisk inntekt ikke overstiger tillatt inntekt for de enkelte nettselskapene over tid.

Ordningen for mer- og mindreinntekt gir en viss frikobling mellom nettleie og tillatt inntekt i tid. Nettselskapene kan dermed holde nettleien stabil over år, selv om de skulle oppleve årlige svingninger i tillatt inntekt.

Som Figur 3 viser, oppstår det en mindreinntekt når nettselskapets faktiske inntekt er lavere enn deres tillatte inntekt for et gitt år, og en merinntekt når nettselskapets faktiske inntekt er høyere enn deres tillatte inntekt for et gitt år.

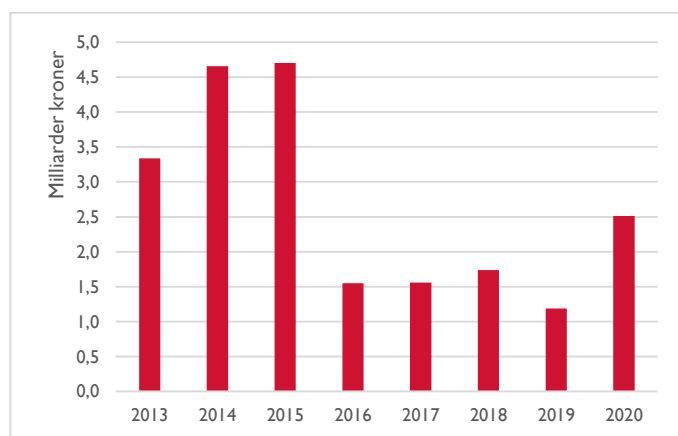

Figur 3: Illustrasjon av mindreinntekt og merinntekt.

Hvert år fastsetter vi saldo for mer-/mindreinntekt for hvert nettselskap. Her tar vi fjorårets saldo for mer-/mindreinntekt og legger til årets merinntekt eller trekker fra årets mindreinntekt. Nettselskapene er pliktig til å styre sin saldo for mer-/mindreinntekt mot null når de fastsetter nettleien.

Vi ønsker ikke at saldoen for mer-/mindreinntekt skal bli for stor, hverken i den ene eller den andre retningen. For mer- eller mindreinntekt som er innenfor 25 prosent av nettselskapets tillatte inntekt legger vi årlig til en rente⁷. For merinntekt som overstiger 25 prosent av tillatt inntekt legger vi årlig til referanserenten⁸, som er vesentlig høyere enn den ordinære renten. For mindreinntekt må nettselskapet avskrive hele beløpet som overstiger 25 prosent av deres tillatte inntekt. Dette blir da en tapt inntekt for selskapet og kan aldri hentes inn gjennom nettleien.

Figur 4 viser saldo for mer-/mindreinntekt på bransjenivå i perioden 2013-2020. Siden saldoen er positiv for hele perioden, vet vi at bransjen har hatt en akkumulert merinntekt disse årene.

Figur 4: Saldo for mer-/mindreinntekt på bransjenivå.

⁶ Les mer om nettselskapenes avkastningsgrunnlag i faktaark 3/2021

⁷ Renten tilsvarer årsgjennomsnittet av NIBOR nominell rente med en løpetid på 3 måneder inkludert et tillegg på 0,3 prosentpoeng.

⁸ Les mer om referanserenten i faktaark 8/2021